

Sport és egészségnevelés

Sportszakmai tanulmány-, és szakcikkgyűjtemény

László Ferenc Sporttudományi Kutatóműhely, VI. kötet

Szeged, 2019.

MOZGÁSFOGYATÉKOSSÁGGAL A SPORTBAN, MOZGÁSFOGYATÉKOSSÁGGAL A TÁRSADALOMBAN

Katona Zsolt¹ – Szaszko Szabina²

*^{1,2}Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar,
Testnevelési és Sporttudományi Intézet*

1. Bevezetés

A fogyatékossgal élők társadalmi megítélése különböző történelmi korok során eltérően alakult. Ugyan a vallási tanok igyekeztek az embereket kellően érzékenyíteni és kialakítani bennük a segítő szándékot. Így a Bibliában is olvashatunk a segítségre szorulókat támogatásáról, és a Tórában is figyelmeztet az írás, hogy Istenfélő hívőként az ember akadályoztatás helyett inkább segítse a fogyatékossgal élőket. (Kálmán, Könczei, 2002). Azonban az I. és II. világháborúk után következő politikai és társadalmi változások sok esetben méltatlan és mostoha körülményeket teremtettek a fogyatékos emberek számára Európa szerte.

Különösen a mozgásfogyatékosok száma emelkedett ekkor. A hadirokkantak nyíltan kiálltak érdekeikért és szerveződéseiknek köszönhetően munkahelyek és külön szakmák alakultak számukra, melyek a jobb megélhetést, a társadalomban való boldogulást jelentették ezeknek az embereknek (Hegedűs és mtsai, 2009). Az orvosi rehabilitációban felismerték a sportmozgások fizikai gyógyító ereje mellett azok mentális állapotra gyakorolt jótékony hatásait is. A sport a fogyatékosok személyiség-fejlesztésében is kiválóan működik. Ennek bizonyágául 1948-ban az angliai Stoke Mandeville Kórház területén megrendezték az első para sportversenyt. Ez az esemény a mozgásfogyatékossgal élő emberek számára egy újabb lehetőséget teremtett a társadalmi elfogadásért vívott küzdelmükben. A sport ekkor vált olyan kulturális terméké, mely valóban mindenkié!

1.1. A parasport kialakulása

Az első Stoke Mandevillei Játékokat dr. Ludwig Guttmann professzor az 1948-as Londoni Nyári Olimpiai Játékokkal egy időben rendezte a kórház kerekesszékes betegek számára. A résztvevők íjászatban mértek össze tudásukat. A rendezvénynek gyorsan híre ment majd ezt követve több országban rendeztek hasonló eseményt rehabilitációs céllal. Ekkor már több sportág is megjelent az események programjában. 1952-ben újabb nemzetközi versenyt rendeztek. A növekvő érdeklődés magával hozta a szervezők nagyobb felelősségét a játékszabályok és szabályrendszerek minél igazságosabb kialakításában. Szükség volt sérülés specifikus kategorizálásra, így biztosítva a versenyzők számára az egyenlő esélyeket.

1958-ban létrejött a Nemzetközi Stoke Mandeville-i Játékok Szövetsége, amely a mozgásfogyatékosok első nemzetközi sportszövetsége lett. A négyévente megrendezésre kerülő sportesemény már egyéb sérültségű sportolók számára is nyitott lett. 1976-ban már téli versenyeket is rendeztek. 1988-ban először nevezték el Paralimpiának és a Szőli nyári események után a küzdelmeket ugyanazokban a létesítményekben bonyolították le. A következő évben megalakult a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság 41 alapító nemzet részvételével. (Nádas, 2002).

Magyarországon 1929 óta van szervezett mozgásfogyatékos sport. Megalapították a Nyomorékok Sport Egyesületét, amit a II. Világháború után sajnálatos módon megszüntettek. Ezután csak az 1970-es években hoztak létre újabb egyesületet.

A Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon tanárai és diákjai 1970-ben alakították meg a Halassi Olivérről elnevezett sportegyesületet.

Az 1980-as években egyre több sportegyesület alakult meg. A sportágak szervezeti elkülönülése, a bajnoki versenyek bevezetése pozitívan hatott az érdeklődők létszámára és a minőségi felkészülésre. A parasport gyors hazai fejlődését igazolta, hogy 1989-ben létrejött a Magyar Mozgáskorlátozottak Sportszövetsége, majd 1997-ben a Magyar Paralimpiai Bizottság (Nádas, 2002).

1.2. A fogyatékos-ságról

A fogyatékos-ság szó hallatán mindenkinek más és más sérülés jut az eszébe. Vannak, akik egyből sajnálkozva a magatehetetlen sérült emberekre gondolnak és vannak, akik az eredményeikkel kitűnő parasportolókat említik, elismerve teljesítményeiket.

A fogyatékos-ság a veleszületett károsodás mellett sok esetben az egyén valamilyen balesetben, betegségben szerzett visszafordíthatatlan állapotát jelzi. A fogyatékos-sági típusok meghatározásánál manapság több definíciót használnak. „A fogyatékos-ság fogalmának legáltalánosabb jelentéstartalma a biológiai állapot megváltozása, a testi, idegrendszeri tulajdonságterületek körében fennálló visszafordíthatatlan sérülés, károsodás, defektus” (Illyés, 2000. 25. o.). Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) meghatározásai szerint a fogyatékos-ság elsősorban lelki és cselekvésbeli érintettséget jelent. Olyan hosszabb ideig fennálló, vagy maradandó, veleszületett, vagy szerzett fizikai, érzékszervi, és szellemi károsodást, mely korlátozza az egyén társadalmi részvételét (Illyés, 2000). Fontos kiemelni, hogy a fogyatékos-ság nem egy betegség, hanem csak bizonyos képességeknek a hiánya, mely esetén még beszélhetünk egészségről is.

A fogyatékos-sággal élők társadalomba való beilleszkedését ma rehabilitációs programokkal, munkahelyteremtéssel, kulturális eszközökkel igyekeznek segíteni. Ezek között a sport olyan kulturális eszköz, mely a személyiség sokoldalú fejlesztésén keresztül, mozgásállapotban meglévő különbségek nélkül mindenkire hatással van, legyen az aktív, vagy passzív fogyasztója annak. A sport közösségeket teremt, barátságokat alapoz meg és élményszerű megjelenésével kapcsolódást biztosít mindenkinek. A közösségben végzett sportolás elősegíti az elfogadó attitűd kialakítását továbbá toleranciára és együttműködésre nevel. Olyan képességeket, készségeket és személyiségjegyeket lehet elsajátítani általa, amelyek segíthetik a hátrányos helyzetű fiatalok és felnőttek szocializációját, iskolai eredményességét és a munka világába, illetve a társadalomba való beilleszkedését. Javul az önbecsülésük és így magabiztosabbak lesznek. Erősödik az egyéneknél az,

hogy igenis tartoznak valahova, így könnyebben rátalálnak a megfelelő helyükre a családban, az iskolában és majd a társadalomban egyaránt (Bíróné és mtsai, 2011.).

1.3. A hazai helyzet

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2011-ben végzett népszámlálásából kiderült, hogy Magyarországon sok ember él valamilyen fogyatékos-sággal. Akkor közel 491 ezer fő élt valamilyen fogyatékos-sággal, ami a teljes lakosság 4,9%-át jelentette (KSH, 2015). Földrajzi elhelyezkedésük szerint a többség a Dél-Alföldön és Észak-Magyarországon élt, míg a legkevesebben Nyugat-Dunántúlon és Közép-Magyarországon voltak regisztrálva.

Ezek az adatok az ország régiói között kimutatható gazdasági különbségekre is rámutatnak (Fabula, 2010). A mozgásfogyatékos-sággal élők aránya közel 50% volt. A második legnépesebb fogyatékos-sági típus a gyengén-látás volt. A nemek megoszlását illetően a nők nagyobb arányban volt jellemző valamilyen fogyatékos-ság. Ez az arány a mozgásfogyatékos-ságban is kimutatható volt. Viszont a veleszületett fogyatékos-ság esetén a férfiak 1/5-e volt érintett, míg a nőknél ez valamivel kevesebb arányt mutatott. A KSH 2016-os adatai alapján a fogyatékos-sággal élők száma 408 ezer főre csökkent. A mozgásfogyatékos-ság és gyengén látás esetén csökkentek a számok, míg az autisták, értelmi fogyatékosok és a beszéd-fogyatékosok aránya növekedett. A fogyatékos-sággal élő népesség kétharmada községben, vagy kisvárosban élt, 18%-a lakott megyeszékhelyen, 13%-a pedig Budapesten (KSH, 2018). A nemek aránya a 2011-es adatokhoz képest nem változott. A fogyatékos-sággal élők számának csökkenése a társadalmi elöregedéssel magyarázható.

Az elmúlt évtizedekben egyre több emberjogi aktivitás igazolta az esélyegyenlőségre való törekvést. 1975-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) közzétett egy nyilatkozatot, amely a fogyatékos-sággal élő emberek jogait tartalmazta. Emellett 1994-ben az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete

(UNESCO) meghatározta, hogy a nevelésben törekedni kell a szegregáció mentes integrált oktatásra (Erdei, 2016). Ma már rengeteg jogszabály védi a fogyatékossgal élő személyek jogait, de még mindig vannak, akik képtelenek átlépni saját előítéletekkel teli árnyékukon. Az értelmi fogyatékossgal élők jelenlétével sajnos még mindig nem képes „megbirkózni” a társadalom.

Bár a fogyatékossgához való társadalmi hozzáállás folyamatosan javul, még mindig vannak olyanok, akik társadalmi nehézségként, nemkívánatos nehezékként értékelik a fogyatékossgal élő személyeket (Tobak, 2009). A végcél az, hogy teljesen megszűnjön a fogyatékossgal szembeni diszkrimináció és végre teljes jogú állampolgárként ismerje el a mássággal élőket a társadalom. A sérült emberek is ezért dolgoznak az élet minden területén, így a sportban is (Erdei, 2016.).

1.4. A sport szerepe

Magyarországon is egyre több olyan esemény van, amely a hátrányos helyzetű gyerekeket segíti, és sportolási lehetőségeket biztosít számukra. (Kovács, 2016). A sportolás során az egyén a fizikai fejlődés mellett olyan tulajdonságokra tesz szert, melyek meghatározzák személyiségét és felkészítik az élet nagy küzdelmeire. A pontosság, kitartás és a szorgalom olyan pozitív személyiségjegyek, melyek az iskolai tanulásban, s később a munka világában is kamatozni fognak (Bíróné, 2004.).

Egy magyar kutatásban látás-, hallás sérült, mozgásfogyatékos és szervátültetett személyeket vizsgáltak. A megkérdezettek egyharmada Budapest és környékén élt, 10% megyeszékhelyen, 35% valamilyen községben. Az iskolai végzettség szintje alacsonynak mondható, hiszen csak 4,4% volt érettségizett és 5% volt felsőfokú végzettségű (Sáringerné, 2014.).

A vizsgálatban résztvevő személyek majdnem fele sportolt valamit, s akik nem sportoltak, azok vagy szerettek volna, vagy képesnek érezték magukat arra, hogy valamilyen fizikai aktivitást végezzenek. A megkérdezettek között volt, aki uszodába járt, de volt olyan is, aki

szabadidős sportpályán vagy egyszerűen a szabadban sportolt. Jellemzően a megkérdezettek heti 1-2, de volt, aki 5 alkalommal sportolt. Sportmotivációjuk között szerepelt az egyéni fejlődés igénye, ismerkedés lehetősége, a másokkal való versengés, a szabadság és az öröm élménye.

A válaszok alapján a fogyatékossgal élő személyek szívesen sportolnának együtt más emberekkel, legyenek azok épek, vagy más fogyatékossgal élő személyek. A megkérdezettek 74%-a örülne, ha együtt sportolhatna ép társaikkal, de csak egyharmaduk csatlakozna integrált sportegyesülethez. A vizsgálat kimutatta, hogy a mozgás, a sport jó lehetőség arra, hogy a lakosság befogadja, illetve elfogadja a fogyatékossgal élő személyeket, viszont kiemelendő, hogy a lakosságnak nincs megfelelő információja, tájékozottsága ezekről az emberekről. Azonban a lakosság nem zárkózik el, hogy közös eseményeken vegyenek részt fogyatékossgal élő személyekkel. A fogyatékossgal élő személyeknek az egyenlő esélyek értelmében meg kell adni a lehetőséget az akadálymentes életre, hiszen az akadálymentesítés hiánya egy említett ok, amiért a fogyatékossgal élő személyek kevésbé vesznek részt valamilyen fizikai aktivitásban.

A fogyatékossgal élő személyek fizikai aktivitása még mindig egy kiemelt ügy hazánkban. Ha jobb lehetőségek, körülmények lennének, akkor ezek a személyek is szívesebben csatlakoznának a sport különböző formáihoz (Sáringerné, 2014).

2. Anyag és módszer

Magyarország a kezdetek óta részt vesz a Paralimpiák küzdelmeiben. Sportolóink kiváló eredményeket érnek el, melyet ma már a Kormány is, az ép sportolókhöz hasonlóan pénzjutalommal honorál. Ugyanakkor elgondolkodtató tény, hogy a számukra megítélt összeg jóval kevesebb, mint az ép sportolóké. Ez a különbségtétel, valamint a bevezető részben boncolgatott esélyegyenlőtlenség problémája vezetett minket felmérésünk elvégzéséhez, dolgozatunk megírásához.

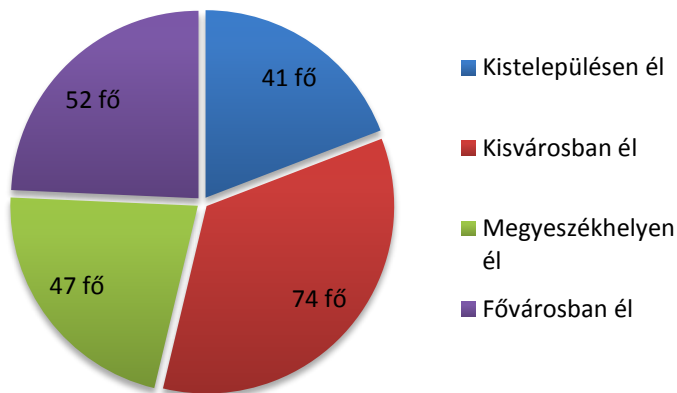
Tanulmányunk egy saját szerkesztésű online kérdőív segítségével 214 fő véleményét gyűjtötte össze a témában. A kérdések között zárt- és

nyíltvégűek is szerepeltek. Először a személyes adatokra vonatkozó kérdéseket kellett megválaszolniuk, mint pl. az egyén neme, életkora, legmagasabb iskolai végzettsége, állandó lakhelye (csak település), családja szocio-ökonómiai helyzete, saját életmódja, családjának életmódja egyéni megítélés alapján. Ezután egy 15 itemből álló, fogyatékkal élők megítélésére vonatkozó kérdésblokk következett, melynek eredményeit 1-5 fokozatú Likert skálával mértük. Az itt kapott eredmények alapján a mérőeszköz megbízhatósága: Cronbach α : 0,68 volt. Majd 3 itemet kivéve a Cronbach α 0.81 lett, mely magas megbízhatóságot jelent. Konkrét kérdéseket tettünk fel a parasportolók pénzjutalmát illetően. A válaszokat szintén 1-5 fokozatú Likert skálával mértük. A válaszok: 1-egyáltalán nem ért egyet, 2-nem ért egyet, 3-nem tudja eldönteni, 4- egyetért, 5- teljes mértékben egyetért voltak.

A megkérdezettek átlag életkora 30,58 év volt. Az életkor esetén az $SD=30,58\pm10,46$. A válaszadók 79,9% nő, míg 20,1% férfi volt. Ez a kitöltésre vonatkozó nem szerinti megoszlás egyértelműen mutatja a nők témával kapcsolatos érzékenységet.

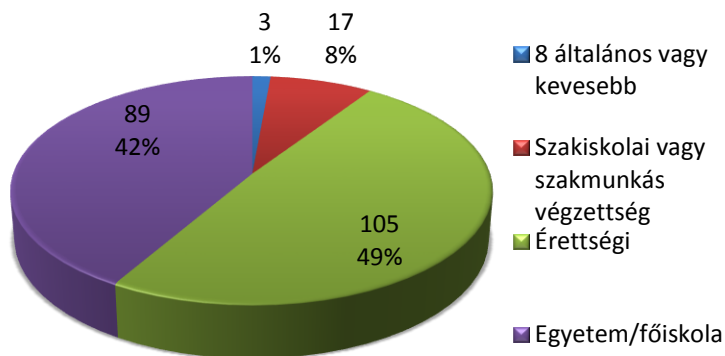
A kapott eredményeket SPSS 20.0 statisztikai programmal dolgoztuk fel. A leíró statisztikai eljárás mellett korrelációs együttállásokat is kerestünk, ahol az eredményeket $p<0,01$ és $p<0,05$ szignifikancia szint alapján emeltük ki.

A válaszadók lakóhely szerinti megoszlása igen változatos képet mutatott (1. ábra). Többségük (35%) kisvárosban él. Második helyen a fővárosban élők voltak 24%. A válaszadók 22%-a megyeszékhelyen, 19%-a kistérségben (5000 lakos, vagy kevesebb) lakik.

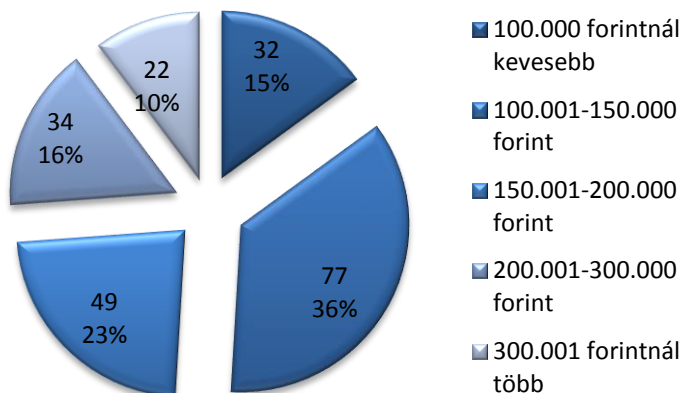
1. ábra: A válaszadók lakóhely szerinti megoszlása (fő)
(Forrás: saját szerkesztés)

A legmagasabb iskolai végzettség szerint a válaszadók közel fele érettségivel rendelkezik (105 fő; 49%), egyetemi vagy főiskolai végzettsége 89 főnek (42%) van (42%). Szakiskolai vagy szakmunkás végzettséggel 17 fő (8%) rendelkezik, míg 8 általános vagy kevesebb végzettséggel 3 fő válaszolt. tehát megállapítható, hogy a végzettséget illetően a vizsgált minta 91%-a érettségizett, vagy annál magasabb végzettséggel rendelkezik (2. ábra).

3. ábra: A válaszadók megoszlása (fő/%) legmagasabb iskolai végzettség szerint.
(Forrás: saját szerkesztés)

Az egy háztartásban élők 1 főre jutó nettó havi jövedelme (3. ábra) a legtöbb esetben 100 és 150 ezer forint közé esett. 23%-nak a jövedelme 150.001 és 200 ezer forint közé esik, ők 49-en vannak. 16% rendelkezik 200 és 300 ezer forint közötti jövedelemmel, és 15%-nak kevesebb, mint 100 ezer forint/fő jövedelemből kell gazdálkodnia (32 fő). 300 ezer forint feletti jövedelemmel a válaszadók 10%-a rendelkezett (22 fő)

3. ábra: Az egy háztartásban élők 1 főre jutó nettó havi jövedelme
(Forrás: saját szerkesztés)

3. Eredmények

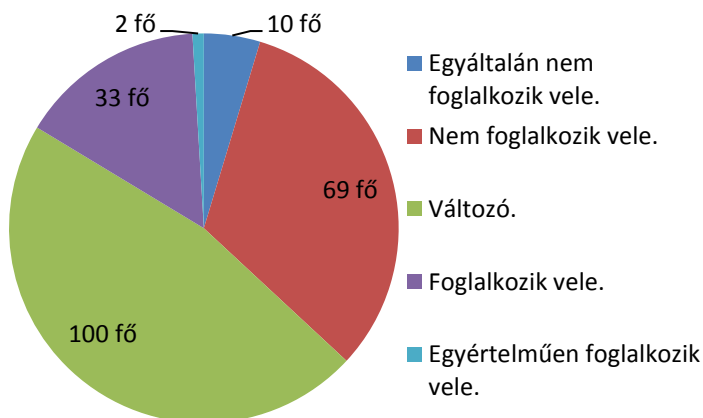
A válaszadók feleletválasztós kérdés alapján ítélték meg saját életmódjukat a fizikai aktivitás megközelítésében. 68 fő állítása szerint régen nem, de most az egészsége érdekében rendszeresen sportol, 63 fő pedig régen is és most is sportol rendszeresen. 47 fő soha nem sportolt és most sem sportol, legkevesebben, 36 fő, pedig azok voltak, akik régen sportoltak valamit, de jelenleg nem mozognak rendszeresen. A családjuk fizikai aktivitását illetően 19% szerint egyértelműen nem sportos családban nőtt fel. 44%-a enyhébb nemleges választ adott, valamint 4% nem tudta megítélni azt. 43 fő szerint igen, 28 fő pedig egyértelműen tudta, hogy fizikailag aktív családban nőtt fel. Az egyéni életmód értékelésénél megfigyelhető, hogy a jelenleg aktív válaszadók 131 fő volt, míg a sportos családban felnőtt egyén

Arra a kérdésre, hogy közvetlen környezetükben ismernek-e fogyatékkal élő, illetve mozgásfogyatékos személyt, és ha igen, akkor azok milyen ökonómiai háttérrel rendelkeznek? A válaszadók 51%-a

ismer ilyen személyt, aki leginkább eltartott, vagy egyéb szociális támogatásban részesül. Az aktív keresők 18%-os arányban kerültek említésre. Ez 5%-kal magasabb, mint az országos átlag.

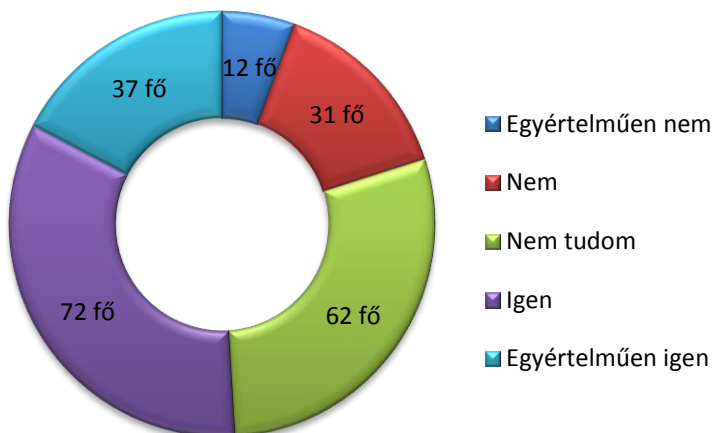
A parasportolók pénzjutalmazásával kapcsolatban a válaszok alapján elmondható, hogy a többség (89%) szerint megérdemlik a parasportolók, hogy az ép sportolókkal azonos jutalmazásban részesüljenek. A válaszok kifejtésében leginkább az volt a vélemény, hogy a fogyatékossgal élők megérdemlik, hiszen nemcsak a sportpályán kell megküzdeniük minden nap. Érdekes, hogy a nagymértékű empátia nem feltétlenül társult a parasportban való felkészültséggel, hiszen a válaszadók több, mint a fele nem tudott egy híres magyar parasportolót sem megnevezni.

Ugyanakkor a válaszok szintén nagy százalékában úgy gondolják, hogy a sport fontos a mozgásfogyatékossgal élők számára. Ennek ellenére mégsem válaszoltak pozitívan arra, hogy vajon a társadalom kellőképpen érdeklődik-e a parasport eredmények iránt. A kitöltők 47%-a bizonytalan a válaszban, míg 32% határozottan állítja, hogy a társadalom nem foglalkozik a parasport eredményeivel (4. ábra).

**4. ábra: A társadalmi viszonyulás megoszlása (fő)
a parasport eredményeihez.**
(Forrás: saját szerkesztés)

A sport segítő szerepét a fogyatékossgal élők társadalmi beilleszkedésében szintén pozitívan értékelték a válaszadók. 101 fő szerint segíti, 80 fő szerint egyértelműen segíti a beilleszkedést. 25 fő nem tudta megítélni. A többi válaszadó (8 fő) a nemleges választ jelölte meg. Ennek megfelelő volt a média tájékoztatására vonatkozó kérdésre adott válaszarány is. A többség, 140 fő nem tartja megfelelőnek a média tájékoztatását a parasport eseményeiről, eredményeiről. Sajnos 30 fő elegendőnek tartja a média teljesítményét és 44 fő teljes közönnyel a „nem tudom eldönteni” választ választotta. Az esetleges parasport rendezvényen való részvételi hajlandóság szintén erős megosztottságot mutatott (5. ábra).

5. ábra: Egy hazai rendezésű versenyen való szurkolói részvételre való hajlandóság megoszlása.
(Forrás: saját szerkesztés)

A kérdőív kiértékelésénél korrelációs kapcsolatokat is kerestünk. Az eredmények meglepő együttállásokat mutattak. A nők korábbi aktívabb részvétele a felmérésben a parasport támogattságáról alkotott véleményben is megmutatkozott. A nők támogatóbbak az épekkel

azonos mértékű pénzjutalmak odaitélését illetően, mint a férfi válaszadók. A demográfiai adatok esetén megfigyelhető, hogy a nagyobb településen élő válaszadók magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek és jövedelmi viszonyaik is erősebbek.

Ugyanakkor a parasport iránti közöny is jellemzőbb ezekre a válaszadókra. Bár a végzettség enyhén szignifikáns kapcsolatot mutatott az életmóddal és a korábbi családi aktivitással, mégis a magasabb jövedelműeknél többen nem tudtak parasportolót megnevezni.

Az életkor tekintetében elmondható, hogy az idősebbek sokkal támogatottabbak a fogyatékossgal élők irányába. Erősen szignifikáns kapcsolatot mutat az életkor és a érzékenységet mérő teszt eredménye, valamint a parasport eseményen való részvételi hajlandóság és a „foglalkozna fogyatékossgal élőkkel” munkahelyi szinten is motiváltság.

Szintén említésre méltó a korábbi családi környezetre jellemző sportaktivitás, mely pozitív kapcsolatot mutat az érzékenység mérő teszt eredményével és a parasport iránti motivációval. A teszten jól teljesített válaszadók tudtak megnevezni híres parasportolót és egyértelműen elégedetlenek a média tájékoztatásával.

A fent említett eredmények inverz értékei is figyelemre méltóak. Így aki az említett 12 tesztkérdésen gyengén teljesített, láthatóan nem támogatná a parasportolók épekkel azonos pénzjutalmazását.

4. Összegzés

A Paralimpia bevezetése óta a parasport az épek sportját túlszárnyaló mértékben fejlődött. A fogyatékossgal élő sportolók, míg korábban csak úgy edzegettek önmaguk szórakoztatására és a szabadidő sport minden pozitívumát élvezhették, addig a ma élmezőnyhöz tartozó bármely sportágban tevékenykedő paralimpiai részvételre esélyes versenyzők ép profikat megszégyenítő elszántsággal készülnek a soron következő megmérettetésekre. A kiváló eredményekhez már nem elég csak gyakorolni, hanem lemondásokkal, verejtékkal teli hétköznapiakat kell sokszor szinte már túlélnie egy parasportolónak. Az áhított eredmények kegyetlen követelményeket állítanak nemcsak sportolók,

de edzőik elé is. A család szerepéről persze itt sem felejtkezhetünk meg, hiszen az otthoni támogató környezet, a szeretetek segítő magatartása a legbiztosabb motivációs bázis.

A magyar parasportolók az épekhez hasonlóan sorba szállítják a sikereket, de a megbecsülésük, a jutalmazásuk még sajnos messze elmarad ép társaik lehetőségei mögött. Ehhez hasonlóan a társadalom sem jutott még el arra a szintre, hogy a fogyatékossgal élő sportolók teljesítményeit azok értékének megfelelően respektálja. Felmérésünkéből kiderült, hogy a helyes hozzáállást ugyan ismerjük, de a valóságban mégsem vagyunk kellően támogatók. Még mindig hordozzuk a régi rendszerből átmentett előítéleteinket. Persze tudjuk, hogy szemléletváltáshoz idő és újabb generációk kellenek azonban mégis kétely és aggodalom merül fel a jövőt illetően. A rohanó világ közönyös árnyoldalként sötétíti be az emberek elméjét, korlátozva annak nyitottságát. A fogyatékossgal élők még mindig az elfogadásért küzdenek, ahelyett, hogy együtt örülnénk mindannyian egy-egy sportsikernek, legyen az parasport, vagy az épek sportja. Mert örülni együtt jó, barátságban, sportbarátságban. Ez mindenkinek jár! Mert a sport mindenkié!

Irodalom

- Bíróné Nagy E., Bognár J., Farkas J., Gombocz J., Hamar P., Kovács A.T., Mészáros J., Ozsváth K., Rétsági E., Rigler E., Salvara I.M., Szabó B., Tihanyiné H. Á., Vináné K. Á. (2011): *Sportpedagógia Kézikönyv a testnevelés és sport pedagógiai kérdéseinek tanulmányozásához*. Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft.
- Bíróné Nagy E. (2004): *Sportpedagógia*. Dialóg Campus
- Erdei N. (2016): A fogyatékkal élő emberek elutasításának és elfogadásának története napjainkig és helyzetük a mai oktatási rendszerben. *Különleges Bánásmód*. 2:3. 41-49.
- Fabula Sz. (2010): Az esélyegyenlőség és a fogyatékkal élők helyzeteinek területi különbségei Magyarországon. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamato*. 5:1-2 sz. 39-43.

- Hegedüs L., Ficsorné Kurunczi M., Szepessyné Judik D., Pajor E., Könczei Gy. (2009): *A fogyatékosügy hazai és nemzetközi története*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Budapest
- Illyés S. (2000): A magyar gyógypedagógia hagyományai és alapfogalmai. In: Illyés Sándor (2000, szerk.): *Gyógypedagógiai alapismeretek*. Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest. 15-38.
- Kálmán Zs., Könczei Gy. (2002): *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Osiris kiadó
- Kovács K. (2016): Sport és inklúzió. In: Semsei I, Kovács K (szerk.): *Inkluzív nevelés – inkluzív társadalom*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 294-316.
- KSH (2015): 2011. évi népszámlálás - 17. A fogyatékossgal élők helyzete és szociális ellátásuk. Központi Statisztikai hivatal, Budapest.
- KSH (2018): Mikrocenzus 2016. – 8. A fogyatékos és az egészségi ok miatt korlátozott népesség jellemzői. Központi Statisztikai hivatal, Budapest.
- Nádas P. (2002): A parasport és a paralimpiai játékok története. *Fejlesztő Pedagógia*. **13**:4-5. 63-76.
- Sáringerné Szilárd Zs. (2014): Fogyatékossgal élők sportolási lehetőségei. In: Gál A., Dóczi T. és Sáringerné Szilárd Zs. (szerk.): *Társadalmi befogadás a sportban és a sport által (szociális inklúzió)*. Magyar Sportmenedzsment Társaság, Magyar Sporttudományi Társaság, Budapest. 93-109.
- Tobak O. (2009): A fogyatékossg fogalmának megjelenése a különböző korokban, és tudományterületeken. *Acta Sana*. **4**:1. 15-19.